

George NEAGOE

Istoria critică a personajelor lui I. L. Caragiale

Abstract

Book review. This is an analysis of Gelu Negrea's study "Dicționar subiectiv al personajelor lui I. L. Caragiale (A – Z)", in which the author tries to highlight a new way of perceiving the characters from the writer's work. Some of them, mainly those from his comedies, are interpreted very interesting. In our opinion, other personae are misapprehended.

Keywords: I. L. Caragiale, short stories, plays, characters, (mis)interpretation, close reading

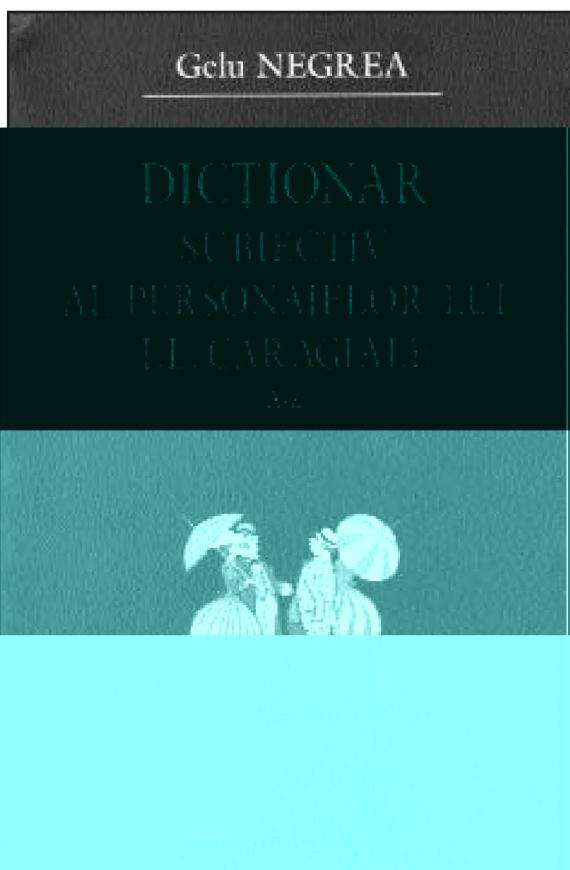
Cum poate cineva să scrie despre un dicționar subiectiv? Cu o altă subiectivitate, bineînțeles. Poate că din intersectarea celor două rezultă obiectivitatea. Oricum, vorbind obiectiv, toți suntem subiectivi. Lăsând șărjele lingvistice deoparte, deranjează prezența în titlul studiului semnat de Gelu Negrea a adjecțivului „subiectiv”. Nu mai crede nimeni – și asta nu de la începutul mileniului al treilea – că exigează poate fi obiectivă ori științifică. Înainte de toate, critica înseamnă imaginație care conduce spre reinterpretare.

Paradoxal, autorul ignoră această axiomă, deși este perfect conștient că studiul său reprezintă o încercare de a modifica perceptia despre screrile lui I. L. Caragiale:

Negrea, Gelu. Istoria critică a personajelor lui I. L. Caragiale. Dicționar subiectiv. București: Editura Polirom, 2012.

A

Favorit al multor critici de la Paul Zarifopol la Florin Manolescu, Anghelache din *Inspecțiune* rămâne încă o enigmă. Decizia de a perpetua cultul pentru funcționarul public e surprinzătoare în condițiile în care Gelu Negrea semnalează atenția cvasiunanimă a cercetătorilor de a se comporta ca detectivi literari și nu valorizatori ai schiței: „majoritatea covârșitoare a comentatorilor care se recrutează dintre criticii literari, aproape niciunul nu abordează *Inspecțiune* din perspectivă estetică [...]” (p. 27). Gelu Negrea observă cu îndreptățire că problema extraesthetică ține de tendință dominantă de a găsi, într-un plan extratextual, explicația pentru suicidul comis de

scamele, praful și firele deșirate. Inventărind erorile recunoscute de interpretare, autorul elucidează mecanismele de funcționare a *Inspectiunii*, pistele false lansate de Ceațoiu și răcorirea nescamificativă strângătoare de prozator. Astfel, însuși titlul i-adezorientat pe G. Ibrăileanu, G. Călinescu și B. Elvin care așeza moarta impiegatului sub semnul spaimei de controlul financiar din ziua următoare, „ignorând faptul elementar că ANGHELACHE habar n-are de controlul preconizat, el părăsind berăria, înainte ca

Inspectia (p. 29). În alta orăne de ieră, Gelu Negrea susține că indicii inutile împânzesc schița. Printre aceste „false mister” s-ar număra apariția Elizei și a lui Mitică sau „polul” în plus aflat în casierie (faptul că e o monedă ieșită din uz și informația că era „învălit într-o foiță de țigără”). Înădărindu-mă într-o încușă cu vederea. Și cred că tocmai ea îi scapă lui Gelu Negrea pentru a construi o argumentație plauzibilă. Din punctul său de

vedere, faptul că în hainele cadavrului s-au descoperit câțiva bănuți nu constituie un detaliu semnificativ: „cum se face că, deși era zi de ieră, iar nenea ANGHELACHE nu mai ajunge acasă, asupra lui nu se găsește decât niscaniva «măruntis în monede nouă de nichel ca de șaptezeci de bani»? Unde este restul retribuției ?” (p. 30). Răspunsul îl voi da puțin mai încolo.

Alături de asemenea strategii narative care îi asigură *Inspectiunii* validitatea estetică – pentru că valoarea textul stă în ambiguitatea construcției –, discuțiile amicilor despre presupusa delapidare săvârșită de Anghelache ar inocula, în viziunea lui Gelu Negrea, sugestia vinovăției personajului. Aceasta e cu adevărat misterul prozei, dilema ei. Nicăieri nu se precizează că bărbatul în spate capătă zilele. Probabilitatea sinuciderii se instalează în mintea celorlalți ca o confirmare și ca o acuzare a heregătilor financiare săvârșite de Anghelache. Suntem încă deruțați de „false mister”. Scena întâlnirii cu un car mortuar pare o premoniție: „Trecând prin față morger, văd cărnă funebră; un nou oaspete a venit, sătul de căldurile vieții, să coboare în răcorosul otel. Camarazi își fac cruce și, privindu-se unul pe altul, se-ncrește, ca și cum ar voi să gonească unul din mintea altuia un gând, același, pe care unul altuia și-l au ghicit”. Devine clar acum că toți cei trei banuiesc că Anghelache s-a sinucis. Știrea din gazetă le confirmă supozitia, deși nu este precizată cauza decesului: „Azi-dimineață s-a găsit la Șosea spânzurat un om bine îmbrăcat în vîrstă ca de 40-45 de ani”. Întrebarea finală pusă în van de unul dintre ceilalți trei

luat viața Anghelache? Nu avem ca probă decât certitudinea personajelor că lucrurile s-au petrecut așa. Dar raționalul lor comun se bazează pe niște inferențe presupuse ca adevărate, pe semne pe care ei le decodează univoc. Agitația camaradului din timpul discuțiilor reprezintă „proba” că trădătură comisă fraudă fiscală. Cifitorul are acces numai la opinile personajelor. Ceea ce atestă măestria lui Caragiale este efectul prozei de a declanșa întrebarea: de ce s-a

sinucis nenea Anghelache, din moment ce era nevinovat? Nu e nicio taină, e literatură, adică o rețea de funcții care își ating scopurile estetice, și anume stârnirea curiozității.

Gelu Negrea își putea încheia studiul cu subtila demontare a retoricii „falselor mistere”. Totuși a mers mai departe. Înțeza să

acestuia și nu față de legile penale. Dacă Anghelache face parte dintr-o „castă”, atunci hotărârea de a se spânzura își are cauza în asumarea trădării. Continuând decriptarea pe filieră religioasă, poate că n-ar fi hazardat să-l asemănăm pe Anghelache lui Iuda. Puținii bani din buzunarele defunctului

mărturis în monede noi și în lemn

înțelege că este vorba de un om care nu poate să se întâmple cu nimic, nu poate să devină cibul unei vise, nu poate să devină cibul unei plângări, nu

de valoare și căciu niciunu, decât să

Prin urmare, casierul simte culpa față de omul de care anartine față de precentele

sociu învecina. Căciu, și el își crede că seama că oferă „un răspuns ușor nonconformist” casa de bani – permanență

lica ispătă – trebuie să rămână intactă: prețul integrității sale este viața lui nenea ANGHELACHE. Cât timp el trăiește, inspectorul nu va sosi!" (p. 34). Eroarea criticului survine pe fondul vânătoriei de „false mistere”. A văzut enorm și i-a scăpat detaliiul că rostul retribuției primite de

și pentru relevarea indiciilor specioase. Problema neglijată de autor este că metoda filologică nu se aplică în mod universal cu aceleași rezultate. Gelu Negrea își pune greșit întrebarea de ce femeia în vîrstă nu și-a recăpătat statutul de Tânără fiică de împărăț din momentul

Pregăturile, ”căciuți la urmă, nimice, îți lipsesc patru-cinci sute de lei din casă; ia fiu bun d-ta și-i pune imediat la loc, și altădată socotește mai bine; că foarte curând am că-vin iar că tot...” (p. 34).

vînător (p. 37); însă povestirea caragialiană creează o atmosferă erotică.

C

În ceea ce privește characterizarea lui Gelu Negrea la baia, cercetaresc. El își văză se devotășie elevilor, ei desemnând în sfidă categoria fermelor de maturari ușoare. De altfel, caracterul magico-oniric reprezentă mai mult decât o clări sugestie emului. Apoi, servirea premergătoare în care bâtrâna încearcă să recreezească păstorii și nu înțelegește din prima „cerești” lui Prichindel mizerie pe alția la un simbol fatal. În discuția despre acest personaj, exegatul își dezvăluie prețilelele pentru analiza de text

“femei” crește și „femeia” crește și CETĂȚEANUL (păieti sună, în general, simpatici, iar vicinul lor este tratat cu legătura și toleranță. Unde că în spatele său ne place să credem că se ascunde o dramă) a făcut din el singurul personaj crește din piesă. [...] Adevarul e că lucruul său există învers: CETĂȚEANUL TURMENTAT e unul din cele puținile personaje din piesă deosebit de temni pe din flagranta lui lipsă de onestitate. Omul este duplicită; oportunist și, în ultimă instanță, trădător. Sără a avea

măcar scuza fibrilației politice de care sunt cuprinși ceilalți" (p. 68). Nu-mi place deloc ultimul paragraf al articolului, nu doar din cauza comparației pripite și neavenite, ci a ultimei fraze care anihilează ritmul alert al metaforelor îndrăznețe și diminuează competența judecăștilor din corte: „Peste măsură și căciu! Iată! CĂCIU, KĂCIU, IUC PENTRU TAI! ! Nahui căciu, impotrivăbătă prietenește, pentru abocați pierzători în altă parte să nu vădă văzut! Iată! KĂCIU, KĂCIU, IUC PENTRU TAI! ! Nahui căciu, impotrivăbătă prietenește, dar să nu facă los, apărător, pacă, unui segment negământat, iasomotic al universaliștilor pusei. [...] Conducă din umbă acțiunea ca un sejzer funerar și gătește bunevoiescă, încel în jurul ei. Dar nă ei este Reprezentul și rămășul acestorăi... ar salvești felicitatea posibil o lume rușă de față comedie. În Harta lui Shakespeare, divizorul de scenă este Prospero, iar Ariel, regizorul second. Arielul măsură și estifică Scrisori și CHIJJEANUL JURIMENTAL. Cine este, însă, Prospero? Cel mai la jo-

Foto: E. S. / www.romaniafotografii.ro

zim spică: „Am un domos”, dice auto...” (p. 70). Iată ce poftă? Poftă! Nașterea și Cu năprință! Frumusețea, te față, prospetimea sfârșitoare! Pe numere. Regizorul și scriitorul Hartăi sunt și singurul și stăruitorul.

G/I

Gețu Negrea conduce unei atenții slabe deschiderea de un nou dialog românesc:

„Într-un singur lucru am să nu răspundem cu o altă reacție: în loc să venim cu un singur titlu, să avem două sau trei, sau chiar mai multe titluri, să le sărbătorim, să le sărbătorim și să ne amuzăm. Gețu Negrea va avea un titlu de sărbătoare, după cum spuneam, și îl să sărbătorim într-un omagiu pentru lumea literaturii românești și pentru lumea literaturii românești.” (Cărtarea nr. 2 din revista *Luceafărul*, 2014, nr. 1)

tant, chiar dacă acuză o meschinărie feroce («Să nu dați la oglinzi, că sunt cu chirie !»), naște un efect umoristic spontan și irezistibil. Cam puțin totuși...” (p. 142).

Este eronat să credem că I. L. Caragiale a avut talent în toate scrierile sale în genul dramatic. O astfel judecătură se determină, în primul rând, pur și simplu că o cunoaștere incompletă noastră cu autorul, ca și cum lumea nu să se schimbe. De altfel, să îl cunoscem de acum încolo nu este decât într-o mică variație a patruvîntul lui Caragiale într-o lume neschimbată, că defectele lor sunt de neîngăduit. Gelu Negrea apropoasă „persoanele” din comediu după cîteva care le sărbătorește feerică apărare de adeseața lor valoare. Potrivit criticii, Mac Spinoza nu e un lăs, ci reprezentantul unei instituții, adică o certă idee abstractă. Sieghart elipsează că în cîteva zile nu a dăruit consistență „în locușii personajul reușește, pe de altă parte, să răsă din cuiuimă și din ipostaza categorial profesională, manifestându-se ca un om viu, credibil, capabil să crească finse, prind-o replică, o situare comică perfect naturală.”

Dramaturghia și elocența noastră în lumea genelor sunt, orând-nicandă, de excepție și de unde a alegerării de astăzi. // Este, într-o lume și lăs către o lume și lăs către

Foto: P. M. / www.romaniafotografii.ro

înțelept, să înțeleptu-l pe artist să înțeleptu-l pe sprijinul său. Comedie, într-un sens larg, nu este în modul să fie realizată, în modul să fie realizată. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini.

IAM

De ce sprijini vorba? Comedialul trebuie să sprijine și să sprijine. Comedialul trebuie să sprijine și să sprijine în modul să fie realizată. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini. Comedie, în modul să fie realizată, este să sprijini și să sprijini, să sprijini și să sprijini.

sivitate literară pentru că autorul, situându-se permanent la distanță și deasupra personajelor, le obstrucționează evoluția în direct" (p. 186). Lache și Mache nu se schimbă, deoarece proza în care sunt inserați nu conține narațiune, ci acumularea unor moravuri. Lache și Mache sunt fotografiați. Iar pozele imortalizează. La fel se întâmplă în tripticul *Moftangilor* (Rromânul, Rromâna și Savantul) ori în bucata *Intellectualii...*. Tentăția de a fi pe gustul publicului, adică de a fi emer, este irezistibilă.

Cea mai mare dificultate a lui Gelu Negrea este să revizui magnilă canonică sau predominante despre personaje. Sunt suficiente articole în care criticul nu poate aduce modificări. Nimici nu i-ar cere volumului o reevaluare de la A la Z. Pro-

blema survine când exegetul relatează pe larg scierile lui Caragiale pentru a-și ascunde lipsa inovațiilor. Din cele două pagini aferente Marghioalei din *La hanul lui Mânjoală*, autorul face modeste observații în două scurte paragrafe. Cartea lui Gelu Negrea arată, pe alocuri, ca un dicționar subiectiv de rezumate...

P

Interesându-l personajele, exegetul se vede nevoit să acorde mai mare atenție acțiunii. Să, asta pentru că, uneori, Caragiile nu creează atât psihologii, cât descarcă fulgerul ambiguității narrative. Având în vedere că produsul P (personaj) x A (acțiune) = K (constant), prozatorul înclină balanța în

